

bağlı maafifləndirmə işlərinin aktuallaşması günün tələblərinə çevrilmişdir. Bu səbəbdən təhsildən yaranan hər kəsin ölkədə höyətə keçirilən kurs və seminarlarda iştirak etməsi da məqsədəvəyindən. Onlar burada kurikulumun məhiyyəti, təhsil siyaseti, kurikulum İslahatının höyətə keçirilməsi

yolları haqqında ilkin bacarıqlar əldə edə bilər, kurslarda bir çox suallarına cavab tapa bilərlər. Yalnız bu zaman, mətbuatda kurikulum İslahatları mövzusunda gedən yazıların elmi, hüquqi və siyasi baxımdan osaslı olması tömin edilsə bilər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı: Çəşioğlu, 2009.
2. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kürsəti). Bakı, 2006.
3. İsgəndərov İ. Azərbaycanın ümumi təhsil sahəsində İslahatlar. // Azərbaycan məktəbi, № 4, 2010.
4. Mehrabov A.O. Müasir təhsilin konseptual problemləri. Bakı: Mütərcim, 2010.

Организация просветительских работ

Резюме

В статье раскрывается значимость просвещения общественности о политике, внедренной в сферу образования. Описывается вся деятельность, проведенная на национальном уровне. Представляется планы на будущее.

Organization of education

Summary

The article deals with issues, that enlightenment of masses is the most important stage in educational policy statement. All the actions conducted on national level for this purpose were described. Also future plans were represented.

Dərslik əsas istiqamətverici vəsaitdir

Rəsmiyə Mustafayeva
Bakı şəhəri 182 nömrəli tam orta
məktəbin müəllimi

Artıq üçüncü ildə ki, ibtidai təhsil pilləsi üzrə fənn kurikulumlarının tətbiqi höyətə keçirilir. Bu müdəddətə kurikulumun tətbiqi, monitorinq və qiyamatlaşdırma, müəllimlərin pəşkarlığın artırılması və digər sahələrdə əhəmiyyəti uğurlar qazanılmışdır.

Kurikulum anlamında təhsilin məzmununa verilen tələblər, ilki növbədə dərsliklərlə bağlıdır. Tədris-planı, program və dərsliklərin yeniləşdirilməsi kurikulum İslahatında başlıca amillər sayılır. Çünkü aqillar dərsliyi füsnəkar şagird alımının "dünaya ailələrin pəncərəsi" adlandırırlar.

Aydındır ki, son illərdə dərsliklərin məzmunca yeniləşdirilməsi sahəsində əhəmiyyətli dərəcədə irəliyişər edilmişdir. Dərsliklərin təribində digər dövlətlərin təcrübələrindən də istifadə olunur.

Dərslikdən həm şagirdlər, həm də müəllimlər istifadə etsələr də, dərslik əsasən şagird üçün yazılır. O, müəllimin şəhri ilə canlı höyat badislorına çevrilir və şagirdə dəha aydın şəkildə təqdim olunur. Bu baxımdan, dərslərliklərinin, dərs vəsaitlərinin rolu daha qabarlı görünür.

Müxtəlif düşüncəli, dünayagörüşlü, xarakterli şagirdlərin hamisi üçün ümumi bir leksikanın yaranmasında əsas rol ola "Azərbaycan dili"

dərsliyinin məzmununa nəzər salanda aydın görünür ki, şagirdlərdə həmraylıq, dostluq, əməkdaşlıq, vətənə, xalqa məhəbbət, qayğılaşlıq, böyük hörmət, kiçiyə qayğı və s. hislərin təribəyində bu dərsliyin rolu əvəzsizdir.

İl sinifda tədris olunan fənlər üzrə təqdim olunan dərsliklər dərsindən yənə də "Azərbaycan dil" dərsliyi ana dəlinin öyrənilməsində, şagirdlərin analitik, məntiqi, tənqid, yaradıcı təsəkkürünün inkişafı üçün zəngin material veren tapşınqlarla əvvəlkilərdən fərqlənir. Bu mənədə "Azərbaycan dil" dərsliyi fənlərarası integrasiya üçün də çox əhəmiyyətlidir. Dərslikdə fənn kurikulumu üzrə müəyyən olunmuş "dinləmə-danışma", "oxu", "yazi" və "dil qaydaları" məzmun xatlısına uyğun olaraq, "Şiürlü oxu", "Düsün və cavab ver", "Sözlük", "Söz ettiyi", "Dil qaydaları", "Araşdırma", "Məntiq" rubrikaları altında müxtəlif tapşırıqlar da verilmişdir.

"Dinləmə" məzmun xətinyə əsasən dinlədikləri mətn parçasını öz sözləri ilə, yaxud şeirin məzmununu nəşrə ifadə etmək, mətnə uyğun olaraq çəkilmış şəkillərin ardiçiliğini təyin etmək, mətnlər illüstrasiyası arasdakı uyğunluğunu müəyyən etmək və qurulmuş plana əsasən öz sözləri ilə yazmaq bacarıqlarına yiylənmək üçün

dərslək ciddi material verir. "Şir və sığan", "Odunçunun səhvi", "Çırt-dan", iş dəftərindəki "Azərbaycan deyirəm", "Danışan hərflər", "Sevil", "Göydən qoz yağı", "Kəpənək və qarancıq", "Mışar" və s. mətnlər üzrə verilmiş bu tip tapşırıqlar şagirdlər tərəfindən həvəslə yerinə yetirilir və nəticə etibarı ilə şagirdlərin dinləmə və danışma bacarıqları ilə yanaşı dinlədiyi məsələyə münasibətini bildirmək bacarığını inkişaf etdirməyə də imkan verir.

Dərslək maddi və mənəvi dəyərlərimiz, ailə və məktəb, fərd və comiyət, heyvanlar və quşlar, flora və fauna, şəfahi xalq adəbiyyatının nümunələri, Azərbaycan və dünyaya xalqlarının nəğilləri bölmələrinə uyğun olaraq seçilmiş bədii və elmi-kütłəvi mətnlər kiçik yaşılı şagirdlərin nitqinin şifahi ədəbi dil normalarına uyğun formalaşmasına kömək edir. Verilmiş mətnin mənimşənilməsi ilə bağlı qoyulan suallar və alınan cavablardan aydın olur ki, onlar mətnin diniñilənməsi zamanı dərk etdikləri informasiyanı əsasən digər fənlərdə öyrəndikləri biliklərlə müqayisə etməyə meyil edirlər. Nəcə deyərlər, informasiyanın biliyə çevriləmisi müqayisə yolu ilə baş verir. "Həyat bilgisi-2", "Musiqi-2" iş dəftərlərində düşündürklərinin yazılı şəkil-də ifadə etmək üçün verilən tapşırıqlar həmin fənlərdə öyrənilən bilikləri möhkəməndirməklə yanaşı, yazı vər-dişlərinin təkmilləşməsinə də kömək edir. Adı çəkilən dərsləlkərdə verilmiş mətnlər kiçik yaşıları lügət ehtiyatının zənginləşməsində böyük rol oynayır və nəticədə oxu texnikasının inkişafına müsbət təsir göstərir. Nümunə olaraq 117-ci sahifədəki "Günəş və

bulud" mətninin tədrisi ilə bağlı "Günəşin və buludun xarakterini müqayisə edin" tapşırığını şagirdlər "Həyat bilgisi" dərsliyindəki "Günəş işiq və işitlik manboyıdır" məzvusundan aldiq-lar biliklərindən istifadə yolu ilə ycri-nə yetirirlər.

Əldə olunmuş bilik və məlumatları sistemləşdirmək, nitq mədəniyyətini formalasdırmaq və inkişaf etdirmək üçün söz ehtiyatını zənginləşdirən kiçik bədii və elmi-kütłəvi mətnlər uşaqların oxumaq həvəsini, dünyagörüşünü artırmaqla yanaşı, onların müvafiq tələblərə uyğun-sürətli, düzgün, şüurlu və ifadəli oxumasına daha da yaxşı təsir göstərir. Oxu dəslərində tanış olduları "Sehri torba", "Xoşbəxtlik nədir?", "Sehri söz" mətnləri mütləq vər-dişlərinə formalasdırmaqla bərabər, həm də onların mənəvviyatına təsir göstərmək güclündədir. Şagirdlər mətnlədə ifadə olunan əsas fikri müeyyən edir, bunun əsasında da başqalarına kömək etmək, qayğı göstərmək, diqqət yetirmək kimi mənəvi-əxlaqi dəyərlərə yiyələnlərlər.

Dərslək II sinif səviyyəsinə uyğun olaraq müəyyən olunmuş "Yaz" məzmun xəttininə əsasən qoyulan tələblər kimi yazı texnikasının təkmilləşdirilməsinə istiqamətləndirilmişdir. Yazı dəsləri şagirdlərin duyğu və düşüncələrini, məvzu ilə bağlı mülahizələrini ədəbi dil normalarına uyğun şəkildə ifadə edə bilmək vər-dişlərini və bacarıqlarını nümayiş etdirmək imkanı yaradır. Belə ki, iş dəftərində verilən tapşırıqlar dil qaydaları ilə bağlı nəzəri materialların şagirdlər tərəfindən həmin qaydaları hansı səviyyədə mənim-sədiklərini müəyyən etməyə imkan verir. Tapşırıqların əyləncəli, rəng-

rəng olması şagirdlərin yorulmasının qarşısını alır, öyrənməyə meyil və məraғı artırır. İmlə, ifadə, inşa yazılar şagirdin öyrəndiyi qaydaları yazılı və şifahi nitqinə tətbiq edə bilməsinə, dil qaydalarını yaxşı mənimşəməsini, nəticə etibarı ilə isə onda təsəkkür elementlərinin formlaşmasını, təxəyyüllü-nün inkişafını tənzimləyir. "Düzgün və yanlış sözlərin, fikirlərin qarşısında işarəsini qoym", "Buraxılmış misraları yerinə yaz", "Kəs yapışdır", "Məmələ şəkil arasında uyğunsuzluğunu tap", "Şəkilləri ardıcılıqla görə nömrələ", "Misraları cütləşdir", "Şəkilləri rənglə və müvafiq olaraq nömrə qoym", "Şeiriñ məzmununu öz sözlərinə yaz" tipli tapşırıqlar şagirdlərə müxtəlif fənlərden alınan bilik və bacarıqlarını əlaqələndirmək imkan verir.

Tədris prosesində müxtəlif mövzularla illüstrasiyalar çəkmək, yaxud mətnlədə haqqında söhbət gedən aşyaları hazırlamaq tədris mövzularının daha təsirli olmasına və yadda qalmışına kömək edir. Məsələn, "Göyçərin" mözvusuna ilə əlaqədar olaraq şagirdlər mətnlədə verilmiş sözlərə aid aşyaların hazırlanmasının tapşırılması. Şagirdlərin dəbilqə, qılınc, qalxan, gəyərçin sözüne aid hazırladıqları aşyalar həmin sözlərin daha aydın başa düşüləməsinə, fərqləndirilməsinə, yadda qalmışına kömək edir. Eləcə də oxşar hislərin yaşamasına imkan verir. Bu cür tapşırıqların veriləsiş şagirdlərin diniñicidən başqa, iştirakçı olmaq həvesini artırır. Rollu oyular zamanı şagirdlər yalnız mətnin məzmununu ilə deyil, həm də badisələrin baş verdiyi şəraitlə, zamanla, məsiətlə, obrazların xarakterilə tanış olurlar. Yerli gəldikəs müvafiq nitq etiketləri vasitəsilə

əsərin məzmununa uyğun golən söz və ifadələri öz sözləri ilə ifadə edirlər. Müxtəlif obrazları canlandırmaya çalışan şagirdləri izleyən digər şagirdlər isə dinləmək, müşahidə etmək, qiyamətləndirmək kimi mədəni davranışın bacarıqlarını qazanmaqla, münasibətlərinin müvafiq reaksiyalarda fədə cdirlər. Əmək texnologiyası, təsviri inco-sənat, müsiki dörsələri ilə də əlaqə yaranır. Belə dəslərdə müəllim dəslərin kurikulumun tələblərinə uyğun keçilməsini, hər bir dərs üçün geniñ hazırlıq işləri aparılmasını, müsəris tolım metodlarından, resurslardan gen-bol və yerli-yingəndə istifadə edilməsinə özünüməsasas məqsədi kimi avvalcədon nəzərdə tutulmalıdır. Müəllim tolımı maraqla yaratmaq üçün dərs prosesində müxtəlif vasitələrdən istifadə etməli, əyanılıy, xüsusi didaktik əyndləri geniñ yer verməlidir. Ən asası tolım prosesində şagirdlərin fəsal iştirak etmələrinə, onların zehni fəaliq göstərmələrinə tömən etmək məqsədilə dəslərdəki materialın geniş şəhərinə ardıcıl diqqət yetirməlidir. O, hər bir dərslə motivasiyanın yaradılmasına, şagirdlərin dərslək üzrə işi və müstəqil tədqiqat aparmalarını izləməli, sinifda işgüzar mühitin bərəqərə olmasına nail olmalıdır. Belə olduqda, şagirdlər də dərsin gedişini maraqla izləyir, verilən tapşırıqlar üzərində həvəsli çalışırlar.

Yaxşı haldur ki, şagirdlər dərsləlkədə şifahi xalq ədəbiyyatının nümunələrinə aid verilən bilikləri bir-biri ilə müqayisəli şəkildə öyrənlərlər. Hər bir janrı aid xüsusiyyətləri fərqləndirə bilmək, nümunələr göstirmək, hər seydon əvvəl, şagirdlərə Azərbaycan xalqının dili, tarixi, əxlaqi-mənəvi döyərləri, mədəniyyəti, adət-ənənələri haqqında

biliklər verir, onlarda ana dilinə məhəbbət və hörmət hissini artırır. Bir sözə, düşünmək, danışmaq, öyrənmək bacarığının inkişafına kömək edir.

Təcrübə göstərir ki, dərslikdə Azərbaycan ədəbiyyat tarixində əsaqlar üçün yazıb yaranan sənətkarların hayat və radıcılığı ilə bağlı materiallarla da tanış olmağa da ehtiyac duyulur.

Bütün bunlar bir daha təsdiq edir ki, kurikulum əsasən yazılan dərsliklərlə islamək üçün müslüm treninqlərdən keçməli, öz üzərində islaməli və öz dərslərini müasir tələblər səviyyəsində qurmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəhiyyat

1. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərbələsində. Bakı: Çəşioğlu, 2009.

2. Əlizadə Ə. Dərslik-müəllim-dərs. // Kurikulum. № 4, 2010.

Учебник является основным направляющим средством

Резюме

В статье говорится об учебниках и учебных пособиях, написанных на основе национального курсикулу-

A textbook is the basic guiding means

Summary

The article deals with the textbooks and teaching supplies based on curriculum.

Hörmətli abunəçilər!

“Azərbaycan məktəbi” jurnalına 2011-ci il üçün birinci yarımılı üçün abunə yazılışı davam edir. İndeks: 1002

Jurnalımızın 2011-ci ildə işbu normal fəaliyyətinin tənzimlənməsindən ötrü Sizi abunə yazılışına qoşulmağa çağırırıq. İldə 6 nömrə naşr olunur. Bir nüsxənin abunə haqqı 2 manat 20 qəpik, illik abunə haqqı 13 manat 20 qəpikdir.

Abunə respublikamızda fəaliyyət göstərən

“Azərbaycan mətbuatı” ASC

440-39-83

“Qasıd” ASC

493-16-43

“Qaya”

441-35-33

“Səma”

494-09-59

“Xpress-Elita”

437-28-10

“Kasıp”

432-39-55

“Səda”

430-54-26

mətbuatı firmalarında qəbul edilir. Böyük ənənələri olan pedaqoji jurnalınızda abunə yazılışına tələsin.

Zəhmətin bəhrəsi və yaxud peşəkarlıq

İramın İsayev

Azərbaycan Dövlət Pedagoji Universitetinin
professoru

Allahverdi Quliyev

Gəncə Dövlət Universitetinin dosenti

Sağlam bəyatının bütün mərbələrindən zəbmətsəvərliyi və işgülərliyi ilə, pedagoqika tarixi və nəzəriyyəsi ixtisası üzrə apardığı tədqiqatlarla fərqlənən akademik Hüseyin Əhmədov çağdaş Azərbaycan pedagoqii mühitində və digər ölkələrdə tanınan alımlılarından. Onun əsərləri, bir bir elmi tezis və müləhizələri səbirli və uzunmüddətli araşdırılmalarla, arxiv sənədlərinə, mətbuat materiallarında, dövrün təleblərindən doğan təcrübəyə əsaslanan tədqiqatçı alıma məxsus keyfiyyətləri özündən əlbəttədir.

Hüseyin Əhmədovun əsəri yaradıcılıq diazonu sadəcə kəmiyyət baxımından deyil, keyfiyyət göstəriciləri ilə də fərqlənir. Yazdığı tədqiqat əsərlərinin təhlili göstərir ki, pedagoqika elminin elini sabəsini tapmaq mümkün deyil ki, onun yaradıcı təfəkkür süzgəcindən keçirilməsin. Eyni zamanda bu tədqiqatlar mətiqiliyi, fasiləsizliyi və dinamikiliyi ilə diqqəti cəlb edir. Bu cür alımlar yazılarında fakt və obyektivlik meyarlarını əsas götürməklə bərabər, başçalarından da belə herəket etməyi tələb edirlər. Məhz H.Əhmədovun fasiləsiz, sistemli elmi axtarışları, onun peşəkar alı-

tədqiqatçı statusuna malik olduğunu sübut edir. Bütün bunlar öz ifadəsinə onun çap olmuş 12 cildlik əsərlərindən tərifdir.

Cəxçidlik seçilmiş pedagoqii əsərlərinin mətiqi davamı kimi, bu günlərdə çəpdən çıxmış əsərləri külliyyatının XIII ve XIV cildlərdən toplanmış məqalələr alının öz yaradıcılıq principine dair sadıq qaldığını bir dəha təsdiq edir. Bu cildlərdə alimin müxtəlif illərdə Azərbaycanın məktəb və pedagoqii fikir tarixinə, pedagoqikanın nəzəri və praktik məsələlərinə dair neşr olunmuş tədqiqat xarakterli, eyni zamanda elmi-pedagoqii və publisistik məqalələri toplanmışdır. Buna nümunə yanaşı, XIV cilde sovet həkimiyəti illərindən və müasir dövrdə işq üzü gəren kitab, qəzet və jurnal məqalələri də toplanmışdır.

Seçilmiş pedagoqii əsərlərin XIII cildində H.Əhmədovun əsəsən Azərbaycan məktəb və pedagoqii fikir tarixinə dair məqalələri toplanısa da, öz tədqiqatçılıq idarəciliyin tehririnə uyğun, dövrün içtimai-siyasi badisələri fonunda müasir təhsilin problemləri və onların belli yolları əsərlərin mətiqi icəytməsini təşkil edir. Bu mənəti-